

Forfatter: Ewald, Carl

Titel: BREV TIL: Faber, Jytte Johanne FRA: Ewald, Carl (1856-10-15/1908-02-23)

Citation: Ewald, Carl: "BREV TIL: Faber, Jytte Johanne FRA: Ewald, Carl (1856-10-15/1908-02-23)", i *Breve til mine Børn fra Paris*, Gyldendalske Boghandel Nordisk, s. 83.
Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-001913015-000-shoot-L0019130150000006.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Breve til mine Børn fra Paris

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

SOMME Tider hænder det jo ogsaa, at jeg paa mine Udflingter fra Paris møder en Kirke eller et Slot, som illustrerer for mig et Kapitel af dette store Lands store Historie og rykker mig bort fra Nutiden, hvis Historie har mere Tekst og færre Billeder.

Saa gaar jeg i Kirke, og saa kommer jeg til Hove. Jeg knæler i Skriftestolen for den fromme Fader og bekender mine Synder. Jeg sidder i Hallen, lytter til Minstrellens søde Sange og synder paa ny.

Jeg kan gøre det, for jeg har jo faaet en klassisk, en historisk Opdragelse, og de gamle Krøniker har ikke tabt deres Magt over mit Sind. Trods det, at mine Tanker siden gik moderne Veje, er Historiens store Skikkelser store for mig endnu ... de største ... næst Snudebillerne naturligvis, s. 84og Lærken, som synger i Luften, og den vilde Persille.

Der var engang en Mand, som nu er død ... J. C. Schiødte héd han, et af vore største videnskabelige Navne, en Ungdomslærer, en Lucifer.

Hver Tirsdag og Torsdag Eftermiddag sad han to stive Klokketimer itræk i Landbohøjskolens store, amfiteatraliske Auditorium og docerede Zoologi. Han sad nede paa Scenen bag et lille, lavt Kateder, lænet tilbage i sin Stol. Hans skarpe Øjne saa gennem Guldbryllerne op mod Bænkeraderne, der var fyldt til Trængsel med Forstmænd, Dyrlæger, Landmænd ... Folk, som skulde drage praktisk Nytte af Videnskaben.

Det var ikke nogen akademisk Tilhørerkreds, ikke Mennesker af synderlig Dannelse engang. Inden Forelæsningens Begyndelse gik det løs med raadne Æbler og smaa Slagsmaal og sjofle Vittigheder. Men fra det Sekund Professor Schiødte traadte ind, og til han gik igen med et s. 85Buk, fuldt af henrivende Haan, var der dødsstille i Auditoriet.

Øjeblikkelig vakte hans Ord disse træge Brødstudie-Tanker af deres Dvale. De for som Lyn, der faar Folk paa Landet til at staa op og være belavede paa, hvad der kommer. Naar Forelæsningen var til Ende, sad Eksamenssliderne med aaben Mund og lysende Øjne.

Blandt disse unge Mennesker var jeg, der netop begyndte at faa Skæg paa Hagen. Og mens jeg lyttede og skrev ned og glemte at skrive for at lytte, foregik den Omvæltning i mig, som blev afgørende for mit Liv.

Naturvidenskaberne havde indtil da været mig inderlig imod.

Støvdragere og Kapselrugt tog Duften af Violen for mig. Skulde jeg tælle Svingfjerene i Droskens Vinge, kunde jeg ikke høre dens Sang. Cellevægge og Protoplasma berøvede Bøgen dens Skygge.

Saa med ét underbyggede de Kundskaber, jeg fik, min Glæde over Naturen og s. 86rejste den saa højt et Spir, at jeg til at begynde med blev ganske svimmel.

Hele Resten traadte tilbage i andet Plan. Fra alle Sider mylrede Dyr og Planter og de stumme Sten, raabte mig an, snakkede med mig, som om jeg var en af deres egne, optog mig som Broder i deres Lag.

Jeg fik Familie.

Jeg byttede moralsk Vaas og konventionelle Løgne med Sundhed og Sandhed. Jeg fik Tag i Meningens røde Traad og halede tappert ind paa den. Jeg vandt noget helt umisteligt ... jeg blev Menneske gennem Dyrene.

Endnu den Dag i Dag er det mig en Sorg, at jeg aldrig fik talt med Professor Schiødte, aldrig fik Mod til at takke ham, ham, jeg skylder alt det grønne i mine Tanker.

Det er altsaa en gammel Historie. Fremtiden er bygget tørt og sundt med W. C. og Bankealtan og Centralvarme paa Naturlove og matematiske Beregninger.

Og jeg kan sagtens. Jeg har faaet en s. 87klassisk og historisk Opdragelse, saa jeg altid kan finde de herlige gamle Monumenter, hvor tæt saa den grønne Vedbend gror over dem.

Men Vedbenden skørner Murene, og hvordan skal det gaa Jeres Børn og Børnebørn?

Mon det gaar an i Længden at lade Ungdommen beruse sig i de gamle Bedrifter, naar det er almén Opfattelse, at de vilde være Forbrydelser, om de øvedes nu om Dage ... at Modet og Ædelmodet, Snildheden og Dødsforagten, og hvad der ellers satte de henfarne Helte som Stjerner paa Himlen, er ganske uanvendelige i det moderne Samfund?

Naar Krigen afskaffes, Religionen bliver en Privatsag, Fædrelandskærligheden uddybes og aandeliggøres, og alle veldyrkede Haver skærmes af sindrige og humane Loves sikre Hegn ... er det saa nyttigt at lade de vordende smaa Detailhandlere beskæftige deres Fantasi med notoriske s. 88Grossister som Innocens den Tredie, Karl den Tolvte og Napoleon?

Ewald, Carl, *Breve til mine Børn fra Paris*,

Og hvad skal saa deres Fantasi fodres med ...

For den Historie, som kommer ...

Jeg er jo en ældre besindig Mand og ærer og beundrer naturligvis Hermann Trier. Jeg vilde være stolt, om han var min Onkel.

Men jeg har ondt ved at tænke mig, at hans historiske Skikkelse kan faa Ungdommens Øjne til at tindre.

Saadan noget tænker jeg paa, mens jeg rejser til Versailles, mens jeg gaar ad Byens brede Hovedgade, der underligt og uforklarligt minder mig om Fredensborg, og mens jeg staar ved Indgangen til Slottet, der forekommer mig baade ubetydeligt og grimt.

Men da jeg er gaaet gennem Gaarde og Porte og Kolonader og staar paa Terrassen, hvortil Slottets Façade vender — da tænker jeg slet ikke mere.

Aldrig har jeg sét noget saa stort ... s. 89noget saa fornemt ... aldrig noget saa dødt.

Det slaar mig paa samme Tid og med samme Styrke. Jager det ene Indtryk det andet og viger for det tredie, saa er det der straks igen, saa der ikke er andet end det ... for et Øjeblik.

Uden at tænke over det, dæmper jeg mine Skridt, som vandrede jeg i de dødes Have. Instinktmæssig tager jeg til Hatten for at blotte mit Hoved, som kom selve Louis le grand over Terrassen paa de smukkeste Bén i Frankrig.

Og saa staar jeg med ét maalløs og stirrer til højre og stirrer til venstre og undres som en skikkelig Borgermand, om der nogensinde har levet et Menneske, som vidste Rede paa denne Verden af Kamre og Sale.

... En Gang, jeg gik ved Vinteraftenstide angs Søerne i København og saa Lysene blinke i Husrækken paa den anden Side, kom jeg til at tænke paa, hvor Verden s. 90nu om Dage er splittet ud i Pindebrænde.

Derovre bor nu nogle Tusinde Mennesker, skilte familievis ved en Væg, et Loft, et Gulv. De har ikke andet tilfælles end Trapperne og maaske Vaskekælder og Tørreløft.

De er fuldkommen fri og uafhængige under Loven, som de selv laver. De kan indrette deres daglige Liv, deres Stuer ganske som de vil, enhver efter sin Smag.

Og den ene Stue er ganske som den anden. Gardinerne hænger i de samme Folder, Møblerne er ens og ens opstillede ... lidt større eller mindre Luksus af samme Slags.

Og Familiernes Liv er ganske ens, hellig og Søgn, den enes som den andens.

Mændene har samme Stræben, samme Interesser, samme Fornøjelser. Kvinderne samme Pynt. De staar op, gaar i Seng paa samme Tid, deres Maaltider falder paa samme Tid, deres Fester forløber fuldkommen ens.

s. 91Om der var Fest paa samme Dag i tusind Hjem, vilde det betyde tusinde Gange Suppe, Fisk, Steg og Kage.

Og alle Børnene dannes til voksne Mennesker ved Katekismen, Oldenborgernes Historie, Navnene paa Alpernes Bjergtoppe og Fodbold.

Jeg sætter mig paa en Bænk under de nøgne Kastanietræer og tænker videre.

Jeg tæller efter, hvor mange Hjem, jeg kender, som er anderledes end de andre ... hvor mange Mennesker, som har dyrket Særheden i deres Væsen ... som freder om Særheden i deres Børn ...

Men det bliver jo ikke til noget.

Lysene blinker derovre.

Nu er Middagen forbi. De sidder allesammen og læser deres Aftenberlinger.

Ja, der er jo mange, som holder Nationaltidende. Det er sandt. Jeg maa være retfærdig. De kan vælge.

Forleden valgte de.

Det var til Rigsdagen ... det høje Ting.

Atten Hundrede og ni og firsindstyre s. 92stemte paa den sejrende Kandidat. Elleve Hundrede og tre og

tredive vilde foretrukket ham, som faldt. Saa var der godt og vel et Tusind uoplyste eller karakterløse Vælgere, som ikke kunde bestemme sig for nogen af de to, eller aldeles ikke vilde have nogen af dem, eller overhovedet ansaa det for ligegyldigt, hvem der repræsenterede dem i det høje Ting.

Det var en smuk Sejr.

Og der var Fremgang siden sidst. Ikke blot saadan, at den gode Sag fik flere Stemmer. Men sidst var der fire Kandidater denne Gang kun to. Det var lykkedes den fremskridende politiske Oplysning at udviske Særstandpunkterne.

Selv havde jeg stemt paa den Mand, som blev valgt. Jeg havde den stolte Bevidsthed at være i nøje Overensstemmelse med atten Hundrede og otte og firsindstyve modne og selvstændige Mænd om en lang Række af de allervigtigste og vanskeligste Samfundsspørgsmaal.

s. 93Jeg stod paa en Bænk i Valglokalet og lavede statistiske Beregninger.

Jeg talte tre Hundrede og ni og tyve stive, sorte, rundpullede Hatte ... Ja, der var mange flere, men da jeg var kommen saa langt, blev jeg svimmel og begyndte paa de graa Benklæder for at komme til Hægterne igen. Til at begynde med gik det godt nok, men jeg var meget langt fra Enden, da jeg fik ondt og maatte søge ud i frisk Luft.

Mens jeg var ved at bane mig Vej gennem Mængden, talte jeg bredsnudede Støvler og var sikkert besvimet, hvis jeg ikke havde mødt et Par Sandaler i Porten.

Det var jo Dumheder af mig.

For det er jo ikke Hatten og Bukserne og Støvlerne og Aviserne og Børnenes Opdragelse ... naa, ja for Fanden ... jeg mener, det er jo ikke det udvendige, det kommer an paa ... det er jo ikke det, som udgør Personligheden ... Rigsdagsmanden ...

Og den rette blev jo valgt. Jeg stemte s. 94selv paa ham altsaa. Og jeg var siden paa Aftenen til Stede, hvor de hyldede ham.

Han havde rundpullet Hat, graa Benklæder, bredsnudede Støvler.

... Versailles ...

Jeg har sat mig paa en mosgroet Sten bænk og prøver paa at tælle Ruderne. Men det gaar ikke. De blinker til højre, de blinker til venstre i endeløse Rader.

Her residerede han, den lille Louis le grand med den store Allongeparyk og de smukkeste Bén i Frankrig.

Alle de andre Parykker bøjede sig i Støvet, naar han viste sig. Alle de andre Bén sprang paa hans Vink.

Jeg véd ikke, hvor mange Slaver han holdt i den By, han kaldte sit Palais. Han vidste det heller ikke selv.

Slaver var de jo alle fra Ministeren til Gartnerdrengen. Han kunde baronisere Gartnerdrengen og hænge Ministeren, hvad Øjeblik han fik Lyst til det. Mandens Begavelse var ikke stor, og derfor gjorde han det kun sjældent.

s. 95Lad os sige, der var saa mange som i en stor københavnsk Valgkreds.

Disse Slaver var ikke uniformerede som Nutidens frie Mænd. I deres brogede Vamse stak større Parsonlighed, friere Mandsmod, rankere Vilile.

Rammen om deres Liv var større. Der var Æventyr i dem. De fleste af dem bar Kaarde. De havde en Ære, og de forsvarede den.

Jeg tænker paa, hvoraf det mon kom sig.

Var det blot Tiden ...

Eller er den Mand til alle Tider stoltere ... friere, som tjener Fyrsten, end den, som er Tjener for de flest mulige rundpullede Hatte, graa Bukser, bredsnudede Støvler?

Jeg vil ikke sidde her og fanges i Historiens farlige Spind. Jeg vil tilbage til Naturen, hvor jeg hører hjemme ...

Og da jeg saa springer op fra Bænken og vender mig mod Parken, hænder der mig s. 96nøjagtig det samme som før, da jeg stod Ansigt til Ansigt med det uhyre Slot.

Ewald, Carl, *Breve til mine Børn fra Paris*,

Jeg viger tilbage, overvældet af det store ... det fornemme ... det døde.

Den brede Plæne løber lukt ud i Horisonten for mine Øjne. Den har ingen Ende.

Og endeløse, kongelige Alléer løber langs dens Sider. Søer og Fontæner bryder dens grønne Flade i en Uendelighed. Statuer, Kummer, Trapper, Terrasser ...

Yderst ... langt, langt ude ... opløser det sig i en blaa Dis.

Jeg véd ikke ... er det Middelhavet og Pyrenæerne ... er det Atlanterhavet .. eller Kanalen ... eller den grønne Rhin ...

Jeg véd blot, at denne grønne Plæne med sine Søer og Springvand og kongelige Alléer er den brede Vej, der løber fra Frankrigs Grænse til Versailles.

Overvældet staar jeg og drømmer og sér.

Springvandene springer i Dag ikke for Bädecker, men de springer naturligvis for s. 97 mig. Og Parken løves med de sælsomste Træer. Alléerne ligger dunkle og kølige, Duften af eksotiske Blomster bølger mig imøde, Vandet plasker melodisk i Marmorkummerne.

Jeg drømmer og sér ... nu skimter jeg Skikkelser mellem Træerne.

Pudrede Damer i Fiskebensskørter med Vifter og høj Frisure, Skønhedspletter og yndefulde Bevægelser. Galante Kavallerer i Silkestrømper og guldfæstede Kaarder. Pager, som springer og bukker. Glammende Hunde. Jægere højt til Hest med skrattende Horn.

Jeg forstaar ... jeg forstaar ...

Her er Frankrigs Hjerter.

Deroppe i Slottet bor Louis le grand med sine Maitresser og Generaler, sine Digttere, Skuespillere, Kokke, Mundskænke, Jægere, Hunde og Præster.

Og dernede paa den grønne Plæne ...

Sé ... de kommer krybende, alle hans tro og lykkelige Undersaatter ... fra Middelhavet s. 98 og Pyrenæerne ... fra Atlanterhavet, Kanalen, den grønne Rhin ...

Lidt krumryggede er de og forpustede. De kommer jo langvejs fra, mange af dem. Og de kommer slæbende med Guldet, de har tjent i deres Ansigts Sved, og som den allerkristeligste Monark skal bruge til sit glimrende Hof og sine glørværdige Krige.

De knæler og lægger det fra sig paa det nederste Trin af Terrassens Marmortrappe. Saa tørrer de Panden i Trøjeærmet og lister hjem igen for at tjene mere.

Louis le grand ser dem ikke. Han tænker ikke paa dem. Han vilde først tænke paa dem den Dag, de blev borte, og den Sindsbevægelse er forbeholdt hans Sønesøns Sønesøn.

Men han er en god Fyrste.

Et Par af de mest præsentable faar Lov til at være til Stede i det højtidelige Øjeblik, da Silkestrømperne drages paa de smukkeste Bén i Frankrig. Overlever de denne Lykke, forundes det dem fra Galleriet at sé Solkongen spise.

s. 99 Louis le grand er stor.

Og som jeg staar i Fortryllesen, slukkes Æventyret pludselig.

Jeg sér mod Slottet og sér kun, det er dødt. Jeg sér mod Parken ... død, død.

Versailles er død.

Det hører Æventyret til. Det ligger der. som en uhyre Mammuth ... en af Forverdenens længst udryddede Kæmper, som man med Undren og Gysen betragter paa Musæet.

Versailles er død.

Og det nytter kun lidt, de rundt om i Verden lader, som om det kunde oprejses af Graven.

Forgæves sender de deres kongelige „Vi“ med Posten ud over Landet. Forgæves knutter de og forviser til Sibirien, nedlægger Grundstene og aabner Parlamenter, tordner med Kanoner, gør Kusk Peddersen til Grin med en Allongeparyk og Vuggeprinsler til Admiraler.

Versailles er død.

s. 100 Men i Nat har jeg en besynderlig Drøm i mit Hotel i Paris.

Jeg drømmer, at min egen retmæssige Fyrste og Arveherre, Hans Majestæt Kong Frederik den Ottende, staar foran min Seng.

I Øjeblikket bliver jeg jo en Smule forvirret. Jeg tænker paa, om Vandfadet er slaaet ud, og føler efter, om min Natskjorte er knappet i Halsen.

Men saa opdager jeg, at Kongen har rundpullet Hat, graa Benklæder og bredsnudede Støvler, og bliver jo lidt roligere, sætter mig over Ende i Sengen og bukker.

Det falder mig ogsaa ind, at om jeg havde levet i gamle Dage, kunde jeg have taget Nathuen af.

Alligevel er Situationen trykkende, for Kongen mæler ikke et Ord. Bare sér paa mig.

„Velkommen til Paris, Deres Majestæt,“ siger jeg saa, for dog at sige noget.

Majestæten ryster paa Hovedet og bliver ved at sé paa mig en Stund endnu. s. 101 Jeg lægger mig underdanigst tilbage paa Hovedpuden, for jeg har faaet noget Hold over Lænderne paa disse Udflugter. Vi er jo bare i Februar endnu, og jeg er over halvtreds og noget uforsigtig af Naturen ...

Jeg tænker paa at forklare min høje Gæst alt dette her, men saa slaar han op med Haanden.

„Er det sandt, at De er Republikaner?“ siger han.

„Ja, Deres Majestæt.“

„De ønsker Kongerne afskaffede?“

„Ja, Deres Majestæt.“

„De arbejder paa, at det skal ske?“

„Ja, Deres Majestæt.“

Jeg svarer frejdigt nok, men jeg tror, det for en væsentlig Del kommer af den rundpullede Hat, de graa Benklæder og de bredsnudede Støvler. Havde han været i Hermelin og med Regalierne paa, véd jeg ikke, om jeg havde klaret mig saa godt.

Alligevel er jeg bange for, hvad der nu s. 102 skal ské. Især da han igen tier stille og sér paa mig.

Er der nogen af Jer, som haaner mig, saa kan han jo prøve paa at være ene midt om Natten med sin retmæssige Fyrste og Arveherre paa et Hotelværelse, tredie Sal til Gaarden i Rue d' Antin.

Og er han ene ...

Staar maaske Skarpretteren udenfor Døren med sin Økse ...

Mine Tanker begynder at forvirres.

Jeg mindes Konaken i Belgrad ...

Nej, det er sandt ... dér var det jo Fyrsten, de myrdede.

„Tillader Deres Majestæt,“ siger jeg ærbødigt og aabner for det elektriske Lys.

Det kan Kongen godt lide. Han nikker og sér sig nysgerrigt omkring.

„Det er et daarligt Værelse,“ siger han.

„Godt nok til mig, Deres Majestæt.“

„Paa ingen Maade. Jeg skal sé, om jeg kan skaffe Dem et bedre i Morgen.“

Men saa bliver hans Ansigt alvorligt igen, og han sér strengt paa mig.

s. 103 „Ja, De er altsaa Republikaner,“ siger han. „Gud véd, om De rigtig tænker paa, hvad De gør. Naar nu De har faaet mig afsat, saa skal Folket altsaa vælge en Præsident?“

„Ja, Deres Majestæt.“

„Men tænk Dem nu, hvis det valgte ....“

Jeg læser Navnet paa hans Mund, og før han faar det sagt, er jeg ude af Sengen.

Rædselslagen styrter jeg paa mine bare Knæ og raaber fortvivlet:

„Aa nej ... nej ... nej, Deres Majestæt ... Jeg beder Deres Majestæt for Gud i Himlens Skyld beholde Kronen ...“

Hans Majestæt sér endnu strengere paa mig end før, ryster ubarmhjertig paa Hovedet og begynder at gaa.

Jeg faar fat i en Flig af hans graa Benklæder, men den slipper fra mig igen, og Kongen er borte.

Jeg vaagner ved et dundrende Slag i min Dør.

„Six heures et demi, monsieur, s’il vous plaît.“